

INGEBOEKT

Het leerplan in Nederland

Leo Lentz & Hans Van Tuijl: *Het leerplan in Nederland. Een studie naar vorm, inhoud en functie van het leerplan voor het primair onderwijs*. Enschede: Instituut voor leerplanontwikkeling (SLO), 1989, 321 p., fl 44.65. (Besteladres: Marcelis & vd Lee/Da Costa bv., Postbus 61, NL 1800 AB Alkmaar.)

In 1985 ontstond in Nederland uit de voormalige kleuter- en lagere school de basisschool voor kinderen van 4 tot 12 jaar. Vanaf dat ogenblik werd elke school wettelijk verplicht een schoolwerkplan -voordien leerplan- te schrijven. Het is precies die overgang van leerplan naar schoolwerk-

plan die aan de basis ligt van het proefschrift van Lentz & Van Tuijl. Hun studie biedt echter meer dan een bespreking van deze overgang. Er worden namelijk vier deelonderzoeken voorgesteld.

In het historische deelonderzoek beschrijven de auteurs bijna 200 jaar leerplangeschiedenis. Ze gaan terug tot 1796 wanneer het eerste leerplan in Nederland verscheen. De twee volgende deelonderzoeken zijn tekstanalytisch van aard. Eerst worden twintig schoolwerkplanmodellen die tussen 1976 en 1987 verschenen zijn, geanalyseerd op functies, inhoud en vorm (tekstkenmerken). Voor het ontleden van gespreksprotocollen van een 'seminar' waar de gebruikers m.n. leerkrachten, schoolbegeleiders en inspecteurs over een school-

werkplantekst taal discussieerden, hebben de auteurs een eigen analyse-instrument ontwikkeld. Het vierde gedeelte is een empirisch onderzoek naar de oordelen van 104 leerkrachten en schooldirecteuren uit het basisonderwijs over hun eigen schoolwerkplan.

Ten slotte bespreken de auteurs drie primaire functies van het schoolwerkplan, zoals die uit de vier deelonderzoeken naar voren kwamen, met name plannen, verantwoorden en informeren. Ze sluiten af met aanbevelingen voor de verschillende betrokkenen bij de schoolwerkplanontwikkeling.

Lentz & Van Tuijl vertrekken eigenlijk van de vraag: wat is nu eigenlijk een schoolwerkplan en hoe realiseert het de eisen die het zelf vooropstelt? M.a.w. welke functies moet het vervullen? wat moet de inhoud ervan zijn? aan welke tekstkenmerken moet het voldoen? Deze vragen worden dan beantwoord in onderwijskundige en in tekstkritische zin. Het werk vertoont bijgevolg een interdisciplinair karakter, waarbij didactiek en taalwetenschap aan elkaar worden gekoppeld. Het geheel is

ambitieuze, nieuwe en o.i. bijzonder stimulerend. Het leerplan bekleedt in de scholen immers een belangrijke functie. Leerkrachten, directeurs, inspecteurs en schoolbegeleiders verwijzen er ook in Vlaanderen graag naar. Maar voor al deze groepen betekent het leerplan iets verschillends: leerkrachten gebruiken het als leidraad voor de organisatie van het onderwijs, maar voor de inspectie betekent het leerplan naast plannen ook verantwoordingen, informeren, vernieuwing en/of verandering. Het leerplan is bijgevolg een tekst met meervoudige functies.

De rijkdom aan gegevens en denkmateriaal die Lentz & Van Tuijl aandragen, maakt het ons niet mogelijk om op alle aspecten in te gaan. Vandaar dat we ons beperken tot een bespreking van de methode, de functies die in het laatste gedeelte van het werk aan de orde komen, en de aanbevelingen.

Lentz & Van Tuijls methode is meervoudig: archiefonderzoek voor het historische gedeelte, tekstanalytisch onderzoek van schoolwerkplanmodellen en van gespreksprotocollen van een seminar, en een enquête voor het empirische gedeelte. Het verzamelen van diverse gegevens over één onderwerp aan de hand van verschillende invalshoeken wordt in het sociaal-wetenschappelijk onderzoek wel eens triangulatie genoemd. Deze methode haalt die aspecten naar voren die voortdurend terugkomen, zodat je als onderzoeker de zekerheid hebt op een concrete basis bezig te zijn. Bijgevolg kan met grote waarschijnlijkheid worden aangenomen dat de uit het tekstanalytisch bronnenonderzoek naar voren gekomen functies ook als dusdanig worden ervaren, omdat dit door het seminar en de enquête wordt bevestigd.

Voor een verdieping van de inzichten uit de vier deelonderzoeken werden de resultaten geconfronteerd met tekstwetenschappelijke literatuur. Twee vragen dringen zich op. Is het wenselijk dat een belangrijke tekst, zoals een leerplan of schoolwerkplan, meerdere functies heeft (polyfunctioneel is)? En is het wenselijk dat zo'n tekst tegelijkertijd voor verschillende doelgroepen is bestemd (heterogeen

of meervoudig geadresseerd is)? Het standpunt van de auteurs hierover kan als volgt worden samengevat. Een huisreglement vermeldt de afgesproken regels, maar hoeft geenszins de sancties bij overtreding te vermelden, m.a.w. het is beter over meerdere monofunctionele teksten te beschikken dan over één, vaak verwarrende polyfunctionele tekst. Hetzelfde geldt voor de meervoudige adressering. Het verdient aanbeveling voor elke doelgroep een aparte tekst te schrijven in plaats van één tekst voor meerdere doelgroepen te bestemmen. Net zoals bijsluiters bij medicijnen verschillend zouden moeten zijn voor apothekers en gebruikers.

Welke aspecten van het onderzoek van Lentz & Van Tuijl kunnen in Vlaanderen hun belang hebben? De situatie is hier weliswaar enigszins verschillend omdat leerplannen centraal worden ontwikkeld, maar dat betekent niet dat het onderzoek voor Vlaanderen oninteressant zou zijn. Leerplanontwikkelaars, inspectieleden, onderwijsonderzoekers en schoolbegeleiders zullen in dit boek heel wat dagelijkse praktijk in verband met de hantering van leerplannen herkennen. Relevant is in dit verband de vaststelling dat leerplannen bijna altijd ter consultatie van planning en leerstof worden gebruikt en zelden of nooit voor didactisch advies. Er zou kunnen worden gesteld dat ze hiervoor niet zijn bedoeld, maar daar gaat het nou precies om. De tekstsoort 'leerplan' is immers vaak dubbelzinnig. Planning, organisatie, didactiek en verantwoording worden er soms onterecht door elkaar gehaald. In Vlaanderen verdient het daarom aanbeveling de leerplannen eens van naderbij te bekijken. Lentz & Van Tuijls analyse-instrument kan hiervoor dienst doen.

In Nederland is dit werk op gemengde gevoelens onthaald. De auteurs werd verweten aan nestbevuiling te doen omdat ze hun jarenlange broodheer de SLO (Instituut voor leerplanontwikkeling) te kritisch zouden hebben aangepakt. Het is evident dat in een tekstkritische studie over leerplannen ook de schoolwerkplannen van de SLO kritisch worden bekeken. Overigens valt het met deze kritiek nogal mee. Lentz & Van Tuijl laten op verschillen-

de plaatsen zien hoe de schrijvers van de SLO-schoolwerkplannen zich net als vele anderen laten meeslepen door enige retoriek met als gevolg een gebrek aan consistentie. Het blootleggen hiervan kan o.i. moeilijk als een negatief punt worden aangemerkt en het doet bovendien ook niets af aan het uitstekende werk dat de SLO verricht.

Samengevat zouden we dit boek in Vlaanderen willen aanbevelen aan al wie geïnteresseerd is in onderwijsbeleid, en dan denken we in de eerste plaats aan leden van de leerplancommissies, inspectieleden en onderwijsonderzoekers. Ongetwijfeld zal de analyse van het leerplan als tekstsoort en het inzicht in de relatie tussen functies en tekst-

kenmerken ook taalwetenschappers interesseren. Tot slot willen we erop wijzen dat het proefschrift zeer leesbaar is omwille van de vlotte en boeiende stijl, en het handzame romanformaat.

Piet Van de Craen
VUB (Germaanse filologie)
Pleinlaan 2
1050 Brussel

Rita Rymenans
UIA (Didactiek en Kritiek)
Universiteitsplein 1
2610 Wilrijk

Wild van de inkt

De Schutter F.: *Wild van de inkt. Handboek voor literatuur*. Kapellen: DNB Uitg. Pelckmans, 1989. Deel A 695 fr.; deel B 795 fr.

De laatste tijd werden wij, leerkrachten Nederlands, aardig verwend met de uitgave van een reeks schoolboeken. Het werd voortdurend moeilijker om uit het rijke aanbod een keuze te maken. En het wordt er niet gemakkelijker op; voor mij ligt de jongste bloemlezing: "Wild van de inkt", van de hand van F. De Schutter. Het werk bestaat uit twee, door de Nederlandse Boekhandel fraai uitgegeven delen. In een begeleidend schrijven belooft de auteur nog twee handleidingen.

"Wild van de inkt" biedt de lezer een uitgebreid arsenaal gevarieerde, representatieve teksten: proza, poëzie, essays, theater. Het materiaal is chronologisch gerangschikt; deel A behandelt de

middeleeuwen tot en met de romantiek; deel B biedt teksten van het realisme tot vandaag. Tot dusver lijkt het nieuwe werk een bloemlezing als een andere; het heeft echter een reeks kwaliteiten die het erg aantrekkelijk maken.

Ten eerste is er de keuze van de teksten of fragmenten: naast de onvermijdelijke "musts" heeft de auteur materiaal opgenomen dat representatief is voor de tijd waarin het ontstaan is. Maar daarnaast werden ook teksten opgenomen van schrijvers die zich verzetten tegen de mode van de tijd, de dwarsliggers, zoals De Schutter ze ergens betitelt. En tenslotte plaatst de auteur de literaire produktie van ons taalgebied in een ruimer kader door te